

Devītais janvāris

Viencēliens

Darbojas

*Capons. Biedrs Martiņš. Jāzeps. Marija. Vecāmāte.
Soņa. Inkognito. Aģents. Strādnieki un strādnieces.*

Notiek 9. janvārī 1905. gadā.

*Pagalms. Vienā pusē atvērti vārti uz ielu, otrā — trepes uz kādu telpu.
Vidū ūdens muca.*

*Marija (Vecāsmātes pavadībā uznāk). Es palikšu še, vecāmāt.
Gribu būt klāt. Gribu dzirdēt. Gribu iet līdzī.*

*Vecāmāte. Nē, nē, tu to nevari, Marij. Tavs stāvoklis to
neatļauj. Kaut kurā brīdī var uznākt grūtā stunda.*

*Marija (nosēžas uz trepēm). Man jāpaliek še. Es esmu
strādnieka sieva. Viņi drīzi būs klāt. Arī Jāzeps starp
tiem. Es gribu būt kopā ar viņu. Gribu, lai mans dēls
dzimtu brīdī, kad strādnieki iet prasīt savas tiesības. Vi-
ņam jātop par cīnītāju. Viņam jāizaug brīvākam un lai-
mīgākam, nekā bija viņa vecāki.*

Vecāmāte. Ak dievs, ak dievs!

*Marija. Mēs iesim dieva vārdā, un mums nekas ļauns ne-
notiks. Cars ir taisns un žēlsirdīgs. Viņš nezina, kādā postā
un trūkumā mēs esam. Kungi ir nostājušies starp caru un
tautu. Tauta pati runās ar caru un tiks uzklaušīta.*

Vecāmāte. Kaut jel tā būtu! Kaut jel tā būtu!

Marija. Tu šaubies, vecāmāt?

*Vecāmāte. Es esmu astonešmit gadus veca un kopā ar tautu
pārdzīvojusi postu, badu, sērgas, nemierus un sodus, bries-
mīgus sodus, kas bija jāizcieš tautai. Esmu redzējusi, ka*

tauta, ceļos krizdama un nagiem savas miesas plēsdama, lūgusies kungus, caru un dievu, bet — grēks varbūt tā runāt, Marij, — bet nekad neviens viņu nav uzklausījis.

Marija. Vecomāt!

Jāzeps (ātri uznāk). Marij mīļā! Tu te? Kādēļ tu nepaliki mājās?

Marija. Es turēju par savu pienākumu būt kopā ar tevi šinī svarīgajā dienā.

Jāzeps. Tu mana varonīgā sieva!

Marija. Arī mūsu dēlam jābūt varonim.

Jāzeps. Jā gan, arī mūsu dēlam, mīļā. Mēs viņu izaudzināsim par krietnu strādnieku.

Marija. Nē, viņš būs vairāk. Viņš būs līdzīgs pašam Gaponam.

Jāzeps. Tur jau viņš nāk, Marij!

Uznāk Gapons garīdznieka uzvalkā, gariem matiem, viņam blakus biedrs Martiņš.

Gapons. Še mēs vēl reizi apspriedīsimies ar strādnieku priekšstāvjiem. Es runāšu uz tiem un pēc tam vedīšu tos uz uzvaru. Viņi nāks man pakaļ ugunī un ūdenī.

B. Martiņš. Vai jums ir kāds praktisks plāns?

Gapons. Plāns? Nē. Kam man plāns? Tautas spēks ir kā upe palos, kas nometis savu ledus segu un plūdis visam pāri, neprasīdams pēc ceļa un plāna. Es tos vadīšu un rikošu tā, kā to liks mans gars, kuram es uzticos.

B. Martiņš. Vai pirms uzstāšanās tomēr nederētu sīkāk apspriesties ar revolucionārām partijām?

Gapons. Nē. Partijās ir daudz inteligentu. Tos strādnieki nesaprot un pat neieredz. Viņi nemīl daudz prātot, bet tiem vajadzīga ticība, kas spēj kalnus pārstādīt. Viņiem vajadzīgs tāds vadonis kā es.

B. Martiņš. Bet karaspēks šaus uz tautu. Vai jūs esat par to padomājuši?

Gapons. Nešaus. Gājiena priekšgalā mēs nesīsim baznīcas karogus, svētbildes un cara portreju.

B. Martiņš. Klausāties, Gapon, ko es jums teikšu. Kā revolucionāras partijas biedrs un kaujas organizācijas loceklis es nevaru piekrist šim gājenam uz Ziemeļiem, lai satiktos ar caru. Iznākums nevar būt tautai labvēlīgs. Vai nu

viss notiks tā, kā jūs vēlaties, tauta dabūs runāt ar caru, viņu apmulšos cara vārdi un izskats, un tā vilks tālāk savu verga jūgu, vai arī notiks tā, kā jūs nevēlaties, un līs asinis, dārgas asinis, strādnieku asinis, vajadzīgas asinis. Viens ieguvums būs pēdējā gadījumā: tauta uz visiem laikiem beigs ticēt cara labvēlībai un sapratīs, ka nevajaga lūgt, bet ņemt. Garīdzniek Gapon! Dieva un cara ideju jūs liekat šodien uz spēli. Vai jums nav bailes viņu pazaudēt?

Gapons. Man ne no kā nav bailes.

B. Martiņš. Tādā gadījumā es būšu ar jums pie Ziemas pils. *Jāzepe (piesteidzas).* Es arī, tētiņ Gapon.

Marija. Un es līdz ar savu vīru!

Gapons. Sveiki, mani draugi!

Uznāk vairāki strādnieki un strādnieces. Starp tiem slēpjas Aģents.

Balsis. Sveiks, tētiņ Gapon! Sveiks, mūsu labvēli!

Gapons. Esat sveicināti, brāļi! (*Uzkāpj uz mucas.*) Es vēl reizi aicināju jūs šurp, lai dotu savus rīkojumus un stiprinātu jūs garā, iekams visi kopā dodamies pie cara pēc taisnības. Simti un tūkstoši jau ir parakstījuši petīciju, kuru mēs noliksim pie cara kājām. Viņam vajadzēs mūs uz klausīt.

Balsis. Vajadzēs uz klausīt!

Gapons. Jūs zināt, ko mēs lūdzam šinī petīcijā: darbu, maizi, brīvību, cilvēka tiesības. Vai viss tas mums ir vajadzīgs, biedri?

Balsis. Vajadzīgs!

Gapons. Mēs nevēlamies vairs būt savu fabrikantu dzimtcilvēki un savu muižnieku vergi!

Balsis. To mēs nevēlamies! Diezgan esam vergojuši! Ved mūs, Gapon!

Gapons. Vai jūs esat gatavi uz visu, lai panāktu taisnību?

Balsis. Esam gatavi!

Gapons. Arī galvas nolikt?

Balsis. Arī galvas nolikt!

Gapons (paceļ rokas). Tad es jūs svētu uz lielu darbu un jaunu dzīvi. Devītais janvaris lai top par jaunā laikmeta sākumu! Tagad ejat, mani brāļi, uz tuvāko baznīcu un

atnesat svētos karogus, svētbildi, krustu un cara portreju.
Tie ies mūsu gājiena priekšgalā.

Balsis. Tiks izpildīts!

B. Martiņš. Varbūt jūs dosat vēl dažus praktiskus aizrādījumus?

Gapons. Es vairāk nespēju. Esmu noguris. Draugi, biedrs Martiņš manā vārdā dos jums dažus padomus.

B. Martiņš (uz mucas). Biedri strādnieki! Es gribētu, lai jūs apzinīgi uzsāktu lielo cīņu, kuras galu vēl neviens nevar paredzēt. Lai jūs apsvērtu visas iespējamības un būtu gatavi uz katru varbūtību. Vispirms jums jāzin, ka karaspēks var šodien uz jums šaut. Es pat esmu pārliecināts, ka viņš to darīs. Vai jūs tomēr iesat?

Balsis. Viņš to nedarīs! Mēs tomēr iesim!

B. Martiņš. Jūs uzņematies cīņu, un jums jāzin, kā to vest. Tiklīdz karaspēks taisās šaut, visi pie zemes. Pēc tam ceļat barikades no ratiem, tramvaju vagoniem, mēbelēm un visa cita, kas ir pie rokas. Te ir tuvāko ieroču magazīnu adreses. Nododat tās atbildīgām personām. Un te ir Pēterpils plāni. Sarkanās līnijas apzīmē ielas, pa kurām mēs dosimies uz Ziemas pili, melnās — atkāpšanās ceļus vislaunākā gadījumā.

Sniedz plānus un adreses strādniekiem.

Kāds strādnieks. Nebūs vajadzīgs. Vai pie cara var iet ar ieročiem un pie dieva ar launām domām?

B. Martiņš. Biedri, gudrais arvienu gatavs uz visu.

Gapons. Es ceru, ka biedra Martiņa aizdomas nepiepildīsies. Tomēr viņa padomi nav zemē metami un tos der ievērot. Bet tagad lai pieteicas no jūsu vidus tie, kas labprātīgi vēlas iet gājiena priekšgalā ar karogiem, bildēm un krustu.

Jauns strādnieks. Es pieteicos!

Strādniece. Es.

Jāzeps. Arī es!

Marija (pieceļas). Es iešu blakus savam vīram.

Sagriļojas un nosēžas.

Vecāmāte (pietura viņu). Neprātīgā!

Jāzeps. Miļā, mūsu vēl nedzimušā bērna dēļ tu nedrīksti nākt.

Marija. Man ir tik smaga sirds. Neatstāj mani vienu! Notiks kaut kas launs.

Jāzeps. Nekas nenotiks, miļā! Es drīzi būšu atpakaļ ar labām vēstīm.

Gapons. Esat mierīga, mana māsa. Jūsu vīrs atgriezīsies ar taisnību, pēc kuras mēs ejam. Draugi, ar dieva palīgu uz priekšu!

Marija. Neej, Jāzep! Man bailes!

Jāzeps. Nebaidies, miļā! Domā par mūsu bērnu! Uz drīzu redzēšanos!

Skūpstā viņu, palaiž. Vīsi virzās uz vārtiem.

Marija. Jāzep!

Sabrūk uz trepēm.

Vecāmāte. Nāc iekšā, Marij! Tu nedrīksti šē palikt!

Balsis (dzied uz ielas). Glābi savus ļaudis, ak kungs, un izlej svētību pār viņu nodomiem...

Marija. Klausies, vecāmāt, tur viņi aiziet!

Balsis. Uzvaru mūsu taisnajam ķeizaram Nikolajam Aleksandrovičam...

Vecāmāte. Pēdējo cerību dziesma... Pēdējo cerību...

Marija. Es gribu paskatīties, kā viņi aiziet.

Pieceļas, streipuļodama noiet līdz vārtiem, kaut ko dzird, paslēpjas aizvārtē.

Aģents (parādās vārtos). Lūdzu, jūsu ekselence, ienākat šē uz britiņu! Uz ielas apstāties bīstami.

Inkognito (ietinies tumšā mēteli, zem kura redzami piešoti zābaki, seju apēno platmale, izturēšanās kareiviska un pavēloša). Nu? Stāstāt!

Aģents. Jūsu ekselence! Viss norit tā, kā jūs to vēlaties. Viņi iet neapbruņoti, ar svētbildēm, krustu un cara portreju priekšgalā. Kājinieki gaida pie Narvas vārtiem. Kavalerija gatava.

Inkognito. Labi. Ko Gapons?

Aģents. Īsts pops, jūsu ekselence. Aizraujas un aizrauj. Iedomīgs un godkārīgs. Strādā bez kāda plāna. Pie pirmiem šāvieniem viņš nosviedis savu neīsto lauvas ādu. Esmu pat pārliecināts, ka viņš arī mums pie gadījuma varētu būt noderīgs.

Inkognito. Mīl zeltu?

Aģents. Kā visi popi, jūsu ekselence.

Inkognito. Ziņot par to Durnovo. Lai viņš kopā ar Račkovski parūpējas. Tālāk.

Aģents. Līdz ar Gaponu iet kāds otrs, kas saucas par biedri Martiņu. Tas ir patiesi bīstams revolucionars ar noteiktu darbības plānu un bumbām kabatā.

Inkognito. Nogādāt to pie malas.

Aģents. Tiks izpildīts, jūsu ekselence.

Inkognito. Cik liels ir pūlis, kas dodas uz pili?

Aģents. Ap četrdesmit tūkstošu cilvēku.

Inkognito. O nelieši! Kāda viņu galvenā prasība?

Aģents. Maizi un tiesības.

Inkognito. Plukatu banda iedomājusies prasīt tiesības! Labi. Viņi tās dabūs. Klausāties. Cars pavēlējis neviena pie Ziemas pils nepielaist un lietot visus līdzekļus, lai tautu uzturētu paklausībā un godbijībā. Caram būs sevišķi patīkami, ja zaldātu šaušanas māksla stāvēs savu uzdevumu augstumos. Cara vārdā es dodu rīkojumu šaut tūlī, tiklīdz noziedzīgais pūlis tuvojas Narvas vārtiem. Un ņemat vērā: patronas neželot!

Aģents. Tiks izpildīts, jūsu ekselence.

Inkognito. Labi. Ejat.

Aģents kareiviski atdod godu, pagriežas, iet. Inkognito viņam seko.

Marija (izskrien no aizvārtes). Vecomāt! Viņi šaus uz strādniekiem! Viņi nošaus Jāzepu! Vecomāt! Viņus vajaga glābt! Es skriešu... es...

Grīļojas un sabrūk uz pakāpēm.

Vecāmāte (visu laiku sēdējusi nekustoši). Par vēlu. Stunda situši. Nenovēršamais nāk. Viņi vai mēs, viņi vai mēs...

Marija (rāpjas pa trepēm). Soņa! Vai tu dzirdi!

Trepju galā atveras durvis. Parādās jaunava.

Soņa. Marij, tu? Abas ar vecomāti! Kāda tu izskaties! Kas noticis?

Marija. Soņa, dieva dēļ, steidzies pakaļ strādniekiem, kuri iet pie cara, un saki, ka zaldāti šaus uz tiem! Tas ir

skaidri zināms. Lai viņi griežas atpakaļ. Es pati būtu skrējusi, bet nespēju vairs.

Soņa. Bet kādēļ tu tā uztraucies?

Marija. Mans Jāzeps iet viņu priekšgalā!

Soņa. Nelaimīgā! Es tūliņ. Pa kurieni viņi aizgāja?

Marija. Gar Narvas vārtiem.

Soņa. Es tūliņ!

Noskrien pa trepēm un nozūd aiz vārtiem.

Marija. Vecomāt! Man sāp! Vecomāt!

Vecāmāte. Saņemies, meit!

Atskan šauteņu zalve. Tai seko otrā un trešā. Marija iekliedzas un rāpjas pie Vecāsmātes.

Vecāmāte. Tas ir piepildīts!

Soņa (ieskrien pa vārtiem). Marij, mīļā Marij! Es nespēju vairs! Viņi šāva uz strādniekiem! Viņi trīs reizes šāva uz strādniekiem. Tūkstošiem kritušo un ievainoto guļ uz ielu akmeņiem. Atlikušie bēg. Es redzēju daudzus skrejam šurpu.

Marija (iekrīt Vecāsmātes rokās). Jāzep, mans Jāzep!

Vecāmāte. Domā par sevi! Domā par savu bērnu!

Daži strādnieki (parādās vārtos). Tas ir Trepova darbs!
Nāve Trepovam!

Dažas strādnieces. Svētbildes samītas dubļos! Krusts salauzts!
Cara portreja caururbita lodēm! Vai, vai!

Parādās Gapons. Bāls. Mati nekārtībā. Garīdznieka uzvalks saplosīts. Viņam blakus b. Martiņš. Mierīgs. Rokā revolveris.
Aiz viņiem nes Jāzepu.

Jāzeps. Pie viņas! Nesat mani pie viņas!

Marija. Mīļais! Ko cars izdarījis ar tevi!

Metas viņam klāt.

Jāzeps. Marij, es izpildīju savu pienākumu. Nav grūti mirt par taisnību un tautas tiesībām. Ja man būs dēls... māci arī viņu... strādāt un krist par darba tautu... (*Mirst.*)

Marija. Jāzep! Mans dievs!

Gapons (nomet garīdznieka uzvalku). Nav mums vairs dieva!
Nav mums vairs cara!

Balsis visapkārt. Nav vairs dieva! Nav vairs cara!
Marija. Nav dieva! Nav cara! Es viņu nolādu!

Iekliegdamās iekrīt Vecāsmātes rokās un sāk locīties sāpēs.
Vecāmāte un Soņa uzved to pa trepēm un nozūd aiz durvīm.

Gapons. Jums bija taisnība, biedri Martiņ. Mēs esam pazuduši! Viņi mani noķers un pakārs.

B. Martiņš. Saņematies. Cīņa ir iesākta, un atkāpšanās vairs nav. Dodat šurp visu, kas pie jums ir kompromitējošs.

Gapons. Te ir man no strādniekiem izdotā pilnvara un te... peticija, nelaimīgā peticija, tautas pēdējā ticība uz savu caru.

B. Martiņš. Mums viņa vairs nav vajadzīga.

Saplēš peticiju.

Strādnieki (kā atbalss). Nav vajadzīga!

B. Martiņš. Tagad nost ar jūsu garajiem matiem.

Kāds strādnieks (pienāk ar šķērēm). Atļaujiet, tētiņ!

Gapons. Ak es — nabaga Simsons!

Matus apcērpj un izdala strādniekiem.

Balsis. Svēts! Svēts! Svēts!

B. Martiņš. Pasniedziet strādnieka mēteli un cepuri.

Strādnieks (pasniedz mēteli un cepuri). Lūdzu, biedri.

Gapons apģērbj.

B. Martiņš. Līdz ar dievu un caru mēs esam zaudējuši arī garīdznieku. Atlicis tikai strādnieks, vienīgais īstais brīvības cīnītājs. Mēs, revolucionarie inteliģenti, iesim ar tiem. Nav vairs tikai programma un nelielas revolucionaras partijas. Ir darbs un revolucionara darba tauta. Uz priekšu, biedri!

Parādās Aģents.

Gapons. Tur! Aģents!

B. Martiņš. Mēs ejam viņam pāri.

Izšauj uz Aģentu. Tas krit. Biedrs Martiņš kāpj viņam pāri.

Gapons pēkšņās bailēs paliek stāvēt. Uz trepēm parādās

Vecāmāte

Vecāmāte. Dzīvība uzvarējusi nāvi! Marijai piedzimis dēls!
Viņš būs starp tiem, kas pļaus gaišus priekus tur, kur jūs
esat sējuši tumšas mokas un asinis. Viņš būs starp tiem,
kas ievedīs darba tautu apsoltā nākotnes valstī. Dodat
viņam savu svētību.

Visi. Mēs to dodam!

Vecāmāte. Tad ejat un turpināt cīņu, kaut jums arī vajadzētu
krist. Uzvara ir droša!

Paliek stāvēt ekstazē ar paceltu roku.

Priekšgars lēnām aizveras